

Fråga om vissa uppgifter borde ha redovisats i ett förundersökningsprotokoll m.m.

Anmälan

I en anmälan till JO framförde AA kritik mot bl.a. kriminalinspektören BB vid Polismyndigheten i Västra Götaland, utredningsgruppen i Borås. I anmälan gjordes bl.a. gällande att BB hade ”medvetet slängt bort förhör med alibi vittnen” i en förundersökning och inte följt upp uppgifter som AA lämnat utan utgått från att han var skyldig samt att AA därför oskyldigt dömts till ett långt fängelsestraff.

Utredning

Borås tingsrätts dom den 9 februari 2004 och huvudförhandlingsprotokoll i mål B 3104-03 infordrades. Från Hovrätten i Västra Sverige infordrades hovrättens dom den 31 mars 2004, protokoll, överklagandeskrifter och dagboksblad i mål B 1671-04. Från polismyndigheten infordrades handlingar i det aktuella ärendet m.fl. Av handlingarna framgick bl.a. följande. I februari 2004 dömde tingsrätten AA för bl.a. grov misshandel till fängelse tre år. Efter överklagande från både åklagaren och AA ändrade hovrätten tingsrättens domslut och bestämde fängelsestraffet till tre år sex månader. – Enligt förundersökningsprotokollet i ärendet hölls slutförhör med AA den 22 januari 2004. Vid detta förhör uppgav AA att han hade varit på en annan plats när den grova misshandeln skulle ha ägt rum tillsammans med några namngivna personer, däribland CC, DD och EE. AA hade vid samma tillfälle också stoppats av polisen. Med anledning av dessa uppgifter vidtog utredningsmannen BB vissa åtgärder, bl.a. kontrollerade han tjänstgöringslistor vid polismyndigheten, inhämtade information från en av de polismän som stoppat AA och höll ett vittnesförhör med CC. Vidare inhämtades viss information från DD. BB dokumenterade åtgärderna i en promemoria daterad den 23 januari 2004. Förhöret med CC, som också hölls nämnda dag, dokumenterades i ett förhørsprotokoll. CC bekräftade i förhöret AA:s uppgifter att de hade varit tillsammans vid den aktuella tidpunkten och att de hade stoppats av polisen för en kontroll. – I förundersökningsprotokollet hade förhöret med CC inte tagits med. Vidare uppmärksammades vid JO:s granskning att den aktuella promemorian fanns i två olika versioner: en innehållande två textstycken (denna fanns med i förundersökningsprotokollet) och en med fyra textstycken (denna fanns inte med i

protokollet). De två första textstyckena i promemoriorna var identiska. I de två sista styckena i den fullständiga promemorian redovisades viss information från DD och en polisman.

BB kom in med upplysningar över handläggningen av ärendet, varvid han anförde bl.a. följande.

Redogörelse för varför ett förhörprotokoll inte redovisats i förundersökningsprotokollet

Jag har funderat på varför inte förhöret med CC redovisades i förundersökningsprotokollet och kommit fram till att det finns en ganska naturlig förklaring till det:

När AA den 22 januari 2004 var hos mig för slutförhör och delgivning enligt 23 kap. 18 § rättegångsbalken, uppgav han att han tillsammans med flera andra personer, bl.a. CC, blivit kontrollerade av en polispatrull i Viskafors vid 01-tiden den 22 november 2003. Han ville med den uppgiften ge alibi för att han inte var en av de två gärningsmännen till den grova misshandeln på S:t Sigfrids griftegård Borås senare under natten.

En av uppgifterna som AA lämnade var att den kvinnliga polismannen har ett asiatiskt utseende: Inom Boråspolisen finns det en kvinnlig polisman som har ett sådant utseende!

Vid den kontroll jag gör framkommer att denna polisman inte tjänstgjort den aktuella tiden, men väl natten till den 20 november 2003!

För att kontrollera AA:s uppgifter ringer jag upp DD och han berättar att en av de polismännen som är med vid den aktuella kontrollen några veckor dessförinnan varit med och omhändertagit DD för ”fylleri”.

Vid kontroll av omhändertagna visar det sig att DD varit omhändertagen av polismännen FF och GG den 25 oktober 2003.

För att få ytterligare substans i uppgiften hör jag den 23 januari 2004 CC. Han lämnar uppgifter som går ut på att den aktuella poliskontrollen har skett vid midnatt natten till den 22 november 2003. Det är det förhöret som inte tas med i förundersökningsprotokollet.

Härefter kontrollerar jag uppgifterna med polismannen GG som genom kontroll av händelserapporterna kommer fram till att den aktuella poliskontrollen i Viskafors har skett den 22 november 2003 k1. 00:51.

För att redovisa här angivna åtgärder skrev jag den 23 januari 2003 en promemoria som togs in som sidan 45 i förundersökningsprotokollet. I den promemorian nämns dock inget om förhöret med CC.

Med hänsyn härtill ansåg jag förmodligen att förhörsuppgifterna med CC inte var nödvändiga i förundersökningsprotokollet, eftersom de exakta uppgifterna kommit fram på annat sätt.

Muntliga upplysningar inhämtades därefter från BB, varvid han uppgav följande. Det hölls inte något förhör med EE eller DD i saken. DD tillfrågades endast i förbigående om poliskontrollen men det var inte något formellt polisförhör. Han fick inte några utredningsdirektiv från förundersökningsledaren, kammaråklagaren HH, i den här delen av utredningen. BB informerade inte HH om de utredningsåtgärder som han vidtog för att kontrollera AA:s uppgifter. Han är inte heller säker på att han informerade HH om att ett förhör med CC hade hållits. I förundersökningsprotokollet finns en promemoria redovisad. Denna promemoria är

dock inte fullständig utan det finns en utbyggd version av promemorian. BB förstår inte hur den ofullständiga versionen kunde hamna i förundersökningsprotokollet.

Ärendet remitterades till polismyndigheten för upplysningar och yttrande över anledningen till att vittnesförhöret med CC och den fullständiga versionen av promemorian daterad den 23 januari 2004 inte fanns med i förundersökningsprotokollet samt om dessa förundersökningsåtgärder redovisades för förundersökningsledaren.

Polismyndigheten (länspolismästaren JJ) kom in med ett remissvar till vilket hade fogats bl.a. utdrag, ärendehistorik från polisens datorsystem Dur-Två och upplysningar från BB.

Av upplysningarna framgick bl.a. följande. Den första promemorian innehållande endast två textstycken upprättade BB den 23 januari 2004. Tre dagar senare – den 26 januari – sammanställde han förundersökningsprotokollet, varvid nämnda version av promemorian togs med i protokollet. Först den 27 januari kompletterade han promemorian med ytterligare två textstycken och han skickade då en kopia av den fullständiga versionen till åklagaren som vidarebefordrade den till AA:s försvarare. – Anledningen till att förhöret med CC inte togs med i förundersökningsprotokollet var att den tidsangivelse som var intressant (när poliskontrollen ägde rum) och som kom fram i förhöret med CC på ett mer exakt sätt kunde fastslås efter kontroll med berörd polisman. Enligt BB var den senare uppgiften mer exakt och således mer betydelsefull än uppgiften från CC varför den fick ingå i promemorian. BB anser dock nu att förhöret med CC kanske rimligen borde ha ingått i förundersökningsprotokollet. Uppgifterna i förhöret ger dock inte mer stöd för AA:s uppgifter än de som återfinns i promemorian. HH var inte informerad i dessa delar.

Polismyndigheten anförde i remissvaret bl.a. följande.

Handläggningen av förundersökningen

Förhørsledaren BB har sammanfattningsvis uppgett följande. Han höll slutförhör med AA den 22 januari 2004. Under förhöret lämnade AA uppgifter om en poliskontroll i Viskafors natten till den 22 november 2003 som BB ville kontrollera.

BB kom fram till att kontrollen inte kunde ha ägt rum den natten. På morgonen den 23 januari 2004 skrev han därför en promemoria som gav stöd för uppfattningen att någon poliskontroll inte hade ägt rum vid det tillfället.

BB fortsatte att utreda händelsen. Han kallade CC till förhör den 23 januari 2004. Förhöret hölls vid 13.00-tiden. CC bekräftade AA:s uppgifter om poliskontrollen. Förhöret finns dokumenterat men togs inte med i förundersökningsprotokollet.

BB ringde DD som också bekräftade att kontrollen ägt rum. Samtalet dokumenterades inte och det är oklart vid vilken tidpunkt det ägde rum.

Slutligen lyckades BB identifiera den polispatrull som genomfört kontrollen, vilken ägt rum klockan 00.51 den aktuella natten. När BB var i kontakt med polispatrullen för att få dessa uppgifter är oklart. Kontrollåtgärderna genomförde BB utan att först ha talat med förundersökningsledaren

Den 26 januari 2004 sammanställde BB förundersökningsprotokollet. I detta ingick den ursprungliga promemorian som gav stöd för uppfattningen att någon poliskontroll inte ägt rum. Han tog inte med förhöret med CC. Han ansåg inte att dennes uppgifter var särskilt viktiga efter samtalet med polispatrullen.

Den 27 januari 2004 klockan 12.54 kompletterade BB promemorian med uppgifter om att kontrollen verkligen ägt rum. Han överlämnade promemorian den 28 januari 2004 till åklagaren, men han vet inte om han nämnde eller visade förhöret med CC för honom.

Brevet från EE och JO:s handläggning

EE har i sitt brev till JO sammanfattningsvis påstått att förhören med CC, DD och KK försvann ur utredningen. Dessa förhör var till AA:s fördel. Hon anser att hon själv borde ha blivit hörd. Hon vidimerar CC:s uppgifter som han lämnat under förhör hos BB.

Områdesansvarig föredragande LL vid JO-ämbetet har den 7 april 2004 talat med BB som uppgett att han inte höll några förhör med DD eller EE om poliskontrollen. Han tillfrågade DD endast i förbigående. Det var inte något formellt polisförhör. Han hade inga utredningsdirektiv av åklagaren i den här delen av utredningen. Han informerade inte heller åklagaren om de utredningsåtgärder som han avsåg att vidta för att kontrollera uppgifterna. Han var inte säker på att åklagaren kände till att han hört CC.

Bedömning

Enligt 23 kap. 4 § rättegångsbalken skall vid förundersökningen inte endast omständigheter som talar emot den misstänkte utan även de som är gynnsamma för honom beaktas och bevis som är till hans förmån tas tillvara. Förundersökningen skall bedrivas så skyndsamt som möjligt.

Den misstänkte och hans försvarare har rätt att förlöpande och i den mån det kan ske utan men för utredningen ta del av vad som har förekommit vid undersökningen. De har även rätt att ange den utredning som de anser önskvärd och i övrigt anföra vad de anser nödvändigt, vilket framgår av 23 kap. 18 § rättegångsbalken.

Enligt andra stycket i paragrafen skall på begäran av den misstänkte eller hans försvarare förhör eller annan utredning ske, om detta kan antas vara av betydelse för undersökningen.

Protokoll skall föras över vad som förekommit och som är av betydelse för målet enligt 23 kap. 21 § rättegångsbalken, och enligt 22 § förundersökningskungörelsen skall protokoll avfattas så att det ger en trogen bild av vad som förekommit vid förundersökningen av betydelse för målet.

I Rikspolisstyrelsens Allmän Polislära Kriminalpolitjänst UtredningSpaning 2, fjärde omarbetade upplagan, under punkt 2.10 Protokollets färdigställande sägs bl.a. att endast sådant som har betydelse för utredningen behöver tas med.

Redovisningen bör koncentreras till relevanta delar utan att man därför eftersätter ändamålsenligheten. Det innebär att spaningsuppgifter och liknande i regel kan utelämnas. Sovringen av materialet måste emellertid ske varsamt och med hänsyn till att det kan råda olika uppfattningar om vad som är av betydelse.

I förundersökningsprotokollet bör det noteras när material som bedöms sakna betydelse inte tas med. Ur informationssynpunkt är detta viktigt både för åklagaren, den misstänkte och hans försvarare. I tveksamma fall bör avgörandet överlämnas till förundersökningsledaren som alltid har rätt att besluta om innehållet i protokollet.

BB har drivit utredningen med kraft och har haft målsättningen att färdigställa ett förundersökningsprotokoll så snabbt som möjligt. Han verkar emellertid inte i tillräcklig grad ha tagit hänsyn till försvarets rätt till insyn i utredningsarbetet och möjligheter att påverka detta.

Innan han färdigställde protokollet ville han vidta några kontrollåtgärder med anledning av att det fanns uppgifter om en poliskontroll som skulle ha ägt rum under den aktuella natten. Denna kontroll kunde ha betydelse för bedömningen av ärendet. BB handlade självständigt utan kontakt med åklagaren.

Med hänsyn till att det är åklagaren som skall besluta om innehållet i förundersökningsprotokollet borde BB ha diskuterat ärendet med honom och samtidigt informerat om de kontrollåtgärder som han ville göra. Åklagaren hade då haft möjligheter att avgöra om förundersökningsprotokollet skulle ställas samman i det skick det var eller om man borde avvakta tills kontrollåtgärderna var genomförda och då utvärdera vad som kommit fram innan protokollet färdigställdes.

En kontakt med åklagaren hade också inneburit att BB kunnat få besked om förhöret med CC skulle tas med liksom om ytterligare förhör var nödvändiga.

Det är viktigt att samspelet mellan åklagaren, förhørsledaren och försvaret fungerar, eftersom det inte är möjligt vare sig för åklagaren eller förhørsledaren att fullt ut överblicka vad som från försvarets synpunkt kan framstå som väsentligt.

I det här sammanhanget bör nämnas att samtalet med DD skulle ha dokumenterats, men det borde ha varit tillräckligt om det skett i form av en spanings- eller minnesanteckning.

När det gäller promemorian tog BB in den i förundersökningsprotokollet efter att ha skrivit sitt namn på den. Därmed får den anses ha blivit en färdigställd handling som inte kunde ändras. Trots detta kompletterade han denna när han fick poliskontrollen bekräftad.

Följden blev att det fanns två versioner av samma promemoria. Den första versionen fanns i förundersökningsprotokollet och var sett ur de misstänkta synpunkt oförmånlig för dem. Den andra versionen som talade till deras fördel fanns inte med. Visserligen skickade BB den kompletterade promemorian till åklagaren men det skedde under hand.

Detta kan inte anses vara tillfredsställande handlagt. Formellt är det fel att ändra i ett dokument som får anses vara färdigställt. Dessutom leder i det här fallet förfarings sättet till att väcka misstankar om att uppgifter som talat till den misstänktes förmån har stoppats undan.

BB borde i stället ha skrivit en ny promemoria med de nya uppgifterna och redovisat denna i form av ett tillägsprotokoll till åklagaren.

AA yttrade sig över remissvaret. Även CC, EE, KK och DD kom in med synpunkter i ärendet.

Muntliga upplysningar inhämtades därefter från kammaråklagaren HH, åklagarkammaren i Borås. Därvid framkom bl.a. följande. Han kommer inte ihåg om BB kontaktade honom innan utredningsåtgärderna beträffande uppgifterna om poliskontrollen vidtogs. HH gav dock inte några direktiv i den delen. Han känner inte till att det hölls ett förhör med CC den 23 januari 2004. Han minns dock att försvaret under tingsrättsförhandlingarna frågade om det fanns något förhör med CC och att han då uppgav att så inte var fallet. Han förmodar att han dessförinnan var i kontakt med BB för att kontrollera om det fanns något förhör. HH fick vetskap om det fullständiga innehållet i BB:s promemoria daterad den 23 januari 2004 innan förundersökningsprotokollet upprättades. Såvitt han minns gjorde BB ett redigeringsfel när han upprättade protokollet så att den fullständiga versionen av promemorian inte kom med. HH fick dock denna några dagar senare. Han skickade den till försvaret och de misstänkta innan han tog ställning i åtalsfrågan.

I ett beslut den 20 september 2005 anförde *chefsJO Melin* följande.

Bedömning

Som framgår av utredningen hade vittnesförhöret med CC och den fullständiga versionen av promemorian den 23 januari 2004 inte tagits med i det aktuella förundersökningsprotokollet. Som förklaring härtill har BB, som jag uppfattat honom, i huvudsak hänvisat till att de uppgifter som CC lämnade inte var betydelsefulla för saken och att den tidsangivelse som var intressant i förhöret kom fram på annat sätt samt till att den fullständiga promemorian inte var färdigställd förrän efter det att förundersökningsprotokollet hade upprättats. Utredningen ger vidare vid handen att BB på egen hand vidtog åtgärderna för att kontrollera AA:s uppgifter utan att dessförinnan ha diskuterat saken med HH.

Den i rättegångsbalken organisatoriska uppdelningen av ansvaret för den brottsutredande verksamheten mellan två olika myndighetsorganisationer, polisväsendet och åklagarväsendet, förutsätter att åklagaren och polismyndigheten i det enskilda fallet kan samverka på ett effektivt och förtroendefullt sätt. Den grundläggande regeln om denna samverkan finns i 23 kap. 3 § andra stycket rättegångsbalken (RB), som slår fast att en åklagare som är förundersökningsledare vid verkställandet av förundersökningen får anlita biträde av polismyndigheten samt uppdra åt en polisman att vidta en viss åtgärd som hör till förundersökningen, om det är lämpligt med hänsyn till åtgärdens beskaffenhet. Det är naturligtvis av stor betydelse att samarbetet mellan en åklagare och en polisiär utredningsman fungerar på ett tillfredsställande sätt och att de har kontinuerliga kontakter rörande utredningen och om de åtgärder som vidtas i denna – inte minst eftersom det är förundersökningsledaren som är ytterst ansvarig för utredningen. Jag instämmer således i polismyndighetens bedömning att BB borde ha diskuterat saken med HH och informerat denne om de kontrollåtgärder som han ville vidta innan han utförde dem. HH borde då, vilket polismyndigheten också anført, ha givits möjlighet att avgöra om förhöret med CC skulle tas med i förundersökningsprotokollet eller inte.

I 23 kap. 21 § RB föreskrivs att vid en förundersökning skall protokoll föras över vad därvid förekommit av betydelse för utredningen. Protokollet skall avfattas så att det ger en trogen bild av vad som förekommit vid förundersökningen av betydelse för målet (22 § förundersökningskungörelsen, 1947:948). I protokollet skall givetvis antecknas inte endast det som är till nackdel för en viss tilltalad utan även det som är till hans fördel (Fitger, Rättegångsbalken del 2, s. 23:71). Detta är ett utslag av den s.k. objektivitetsprincipen som slås fast i 23 kap. 4 § första stycket RB. Enligt denna bestämmelse skall bl.a. vid förundersökning inte endast de omständigheter, som talar emot den misstänkte, utan även de som är gynnsamma för honom beaktas och bevis, som är till hans förmån, tillvaratas.

Vid förhöret med CC bekräftade denne AA:s uppgifter om bl.a. poliskontrollen. Det kom således fram omständigheter som i någon mån kan sägas ha varit till AA:s förmån. Att förhöret var av betydelse för försvaret visar också den omständigheten att AA åberopade CC som vittne i hovrätten. Enligt min mening borde därför

förhöret ha tagits med i förundersökningsprotokollet. Även BB har nu i efterhand uppgett att så rimligen borde ha skett.

Utredningen ger också vid handen att BB, med anledning av de uppgifter som AA lämnade om poliskontrollen, tog telefonkontakt med i vart fall DD och fick av denne bekräftat att kontrollen ägt rum. DD lämnade vidare sådan information att en enskild polisman som utfört kontrollen kunde identifieras. BB kontaktade därefter polismannen och fick uppgiften om poliskontrollen bekräftad. De uppgifter som lämnades vid dessa "samtal" dokumenterades i den fullständiga promemoria som BB upprättade. Enligt min mening borde dessa "samtal" rätteligen ha dokumenterats som förhör och redovisats i förundersökningsprotokollet.

När det sedan gäller de olika versionerna av den aktuella promemorian har kommit fram att vid tidpunkten för förundersökningsprotokollets upprättande var den fullständiga promemorian ännu inte färdigställd, vilket uppenbarligen var anledningen till att den kortfattade versionen kom att ingå i protokollet. BB översände dock ett par dagar senare den fullständiga promemorian till HH som vidarebefordrade den till försvaret. I likhet med polismyndigheten anser jag att BB:s handlande – att ändra en färdigställd handling – var felaktigt och som myndigheten anfört kan förfaringsättet väcka misstankar om att uppgifter som talar till den misstänktes förmån inte redovisas. Det får naturligtvis inte förekomma att en och samma handling finns i två versioner med delvis olika innehåll. Enligt min mening borde BB antingen ha avvaktat med att färdigställa förundersökningsprotokollet tills den övriga dokumentationen i ärendet var klar eller ha skrivit en ny promemoria och redovisat denna, som polismyndigheten sagt, i ett tillägsprotokoll till HH.

Det kan sammanfattningsvis konstateras att BB:s handläggning av ärendet uppvisar brister i en rad olika hänseenden för vilka han förtjänar allvarlig kritik.

Med anledning av att AA anfört att han är oskyldigt dömd vill jag endast framhålla att såväl tingsrätten som hovrätten i sina domar ansett det klarlagt att AA, som han uppgivit, vid tidpunkten för poliskontrollen befunnit sig på annan ort än den där brottet begåtts men likväl funnit att han gjort sig skyldig till bl.a. grov misshandel. Därutöver kan nämnas att JO inte kan ändra eller upphäva ett beslut som en domstol eller en annan myndighet har fattat samt att JO inte heller brukar ta ställning till om ett beslut är riktigt i sak. Detta innebär att JO som regel inte utreder klagomål som gäller värdering av bevisning eller andra bedömningar i domar och beslut.

Vad som i övrigt förekommit i ärendet föranleder inte någon åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.

